

Šest tezí k válce na Ukrajině

Úvahy | 16.7.2022 @ 8.33

Když jsem si 24. 2. 2022 ráno otevřel zprávy, zabořil jsem se do křesla o něco hlouběji a zabrblal cosi jadrného. Ta událost sice vmžiku vyléčila mediální prostor z pandemie covidu, nicméně uvrhla na svět novou příkrývku temnoty, která nespočívá především v zabíjení lidí a v lidském utrpení, ale v mráкотě nepřiznané bezradnosti nad stupňující se spirálou násilí a nenávisti. Jedinou cestou ven je Kristus. Ale právě tak, jako musí člověk zemřít sám sobě, aby mohl Kristus žít v něm, musí zemřít i vojenská a politická ideologie na všech válčících stranách, aby se mohl rozhostit Jeho mír.

V následujících stručných тезích tuto myšlenku upřesním. Tyto teze vznikly na půdorysu jakési diskuse na Facebooku, kterou jsem vedl asi před dvěma měsíci pod články na Křesťan dnes ([1](#), [2](#)). Nelíbila se mi tehdy míra vyhocenosti propagandy, k níž někteří notoričtí křesťanští publicisté dospěli, aniž by navrhli řešení opírající se o principy duchovní, nebo nota bene aby alespoň apelovali na ne-násilí jako na princip srozumitelný sekulárnímu humanismu naší doby. (Musím ale říci, že Křesťan dnes se od té doby umírnil. Možná za to může vyjádření papeže Františka, možná jakési přísnější zpytování edičního plánu. Moje výtky vůči Křesťan dnes, nakolik omezil válečnou propagandu, už tedy neplatí.)

Nyní těch šest tezí:

1/ Žijeme v prostoru válečné propagandy

jejímž cílem z podstaty věci není informovat o realitě pravdivě, trpělivě a vyváženě, nýbrž motivovat obyvatelstvo k co nejsilnější podpoře vojenské kampaně proti Rusku. Mezi častá propagandistická hesla patří např.:

- Putin může za všechno zdražování, jsou to Putinovy ceny
- Putin nám vypíná plyn, usiluje nám o život a chce nám učinit totéž, co Ukrajině
- Ukrajinci bojují naši válku

Dalším motivem protiruské propagandy je deklasování ruské armády, režimu, popř. všeho ruského:

- Současné Rusko je krůček od revoluce, brzy zkolabuje, zbankrotuje, a rozpadne se na několik desítek států
- Putin je těžce nemoce, má několik druhů rakoviny, parkinsona, několik psychických chorob a brzy umře
- Ruská armáda sestává výhradně z klinických debilů, co obráncům nabíhají přímo před hlaveň

V tomto výčtu by se dalo pokračovat. Tato a podobná tvrzení body jsou zkratkovitá a tunelová, hluchá k příčinám, následkům a kontextu. Mohou se zakládat na dobré úvaze nebo vycházet z ověřených dat, jejich společným jmenovatelem však je absolutní popření snahy pochopit současný Ruský stát i jinak než jako morální monstrum, jehož osudem v jakémkoli spravedlivém vesmíru musí být zánik. To ovšem znemožňuje dialog a v logickém důsledku volí z možností řešení tohoto konfliktu jednu jedinou, a to absolutní válku až do totálního zničení jedné ze stran.

S ohledem na utrpení způsobené ruskou armádou tomuto lze porozumět. Problém propagandy však nespočívá především v tom, že je tendenční, ale v tom, že ve svém hysterickém podání, jaké vidíme v našem prostředí, nesnese nesouhlas a touží omezit svobodu projevu. Jsme tedy varováni, že schvalování útoku na Ukrajinu může být trestným činem, protože svoboda slova má své meze, český internet nám chce blokovat určitý druh internetového obsahu, aniž by doložil jeho reálnou škodlivost nebo protiprávnost. Za zobrazení symbolu Z může hrozit vězení. Z podlého žalování na zastávce odlišných názorů se stala ctnost a z obyčejných Rusů potenciální podporovatelé Putina, kteří musí být lustrováni. Nastal tedy tolerovaný útlak, společensky odměňované donašečství, šikana odlišných pohledů. Z protiruského svatouškování je svátost, z jakéhokoli otazníku hřích a z jakékoli jiné než protiruské perspektivy anathema. Černobílý narativ nepřipustí odchylku. Za neškodný pokus o alternativní pohled se musí média omluvit a jeho autora dehonestovat, za absurdní dezinformace a nenaplněné prognózy nikoli. V posledních týdnech spatřujeme i výjimky, avšak je otázkou, jak dlouho tyto vydrží.

Z křesťanského hlediska se k tomuto problému přidává ještě závažnější problém, a to ten, že biblický příběh spasení člověka je sám v určitém smyslu válečná propaganda, která každou jinou propagandu vylučuje. Například v knize Jozue vidíme válečnou propagandu, jejímž cílem je dosvědčit, že Hospodin Izraeli pomáhal v jeho tažení proti původním obyvatelům Kenánu. V knihách Samuelových a Královských zase vidíme propagandu královskou, jejímž účelem je posílit legitimitu Davidova královského rodu. Tyto starozákonní propagandistické motivy jsou pak adoptovány Novým zákonem. Nejsou potvrzeny samy v sobě, ale je v nich rozeznán prorocký motiv ukazující na Krista jako na toho, o němž biblická propaganda vskutku hovoří. Nebyl to tedy Jozue, kdo uvedl lid do skutečného odpočinutí, byl to Kristus (Žd 4). Nebyl to žádný z davidovských králů, ale Davidův potomek Kristus, kdo je právoplatným Králem na Davidově trůně v nebi.

Toto jsou dva stručné příklady. Vyložit způsoby, jimiž Nový zákon starozákonní propagandu osmyslňuje, musíme nechat na jiný. Zde je potřeba jen zdůraznit, že celý příběh Bible je propagandou a nikdo, kdo se k Bibli hlásí, nemůže zároveň vyznávat propagandu jinou. Chceš válčit proti Rusku nebo naopak proti Západu? To bys neměl! Vždyť Ježíš Kristus, tvůj přicházející Král, je kníže pokoje (Iz 9,5). V NĚM je náš mír (Ef 2,14), nikoli naše válka. Slyšíme-li „zvěsti o válkách“, Ježíš říká: „Neděste se“ (Mt 24,6). Proč Ježíš neříká „chopte se zbraně“? Protože „všichni, kdo se chápou meče, mečem zahynou“ (Mt 26,52). Z těchto a mnoha dalších pasáží je zřejmé, že Kristus po nás účast ve válce nežadá.

2/ Jiná než Kristova propaganda vždy škodí

neboť jejím cílem je spoutat člověka ke službě nějakému ideologickému konstrukt, čili něčemu, co se tváří jako strašně důležité, ale vlastně je to nanicovaté.

Cílem propagandy je motivovat příjemce na emoční až pudové úrovni k akci dle předem daných priorit, a to za pomoci úmyslné selekce sdělovaných informací. Člověk má v zásadě dva pudy, kterými lze vysvětlit jeho chování, a to pud sebezáchovy a pud zachování druhu (sem patří jak sex, tak obrana rodiny/kmene), přičemž v mezních situacích mívá často přednost ten druhý. Nu a na ten se i válečná propaganda popravdě zaměřuje: Putinovské Rusko ohrožuje západní civilizaci – *náš druh*. Proto se semkněme, učinme potřebné oběti a zachraňme *náš druh*. Kdo není s námi, je naším nepřítelem, protože nám nechce pomoci *náš druh* zachránit.

Do tohoto dráždění živočišných pudů vstupuje Kristus se zcela nečekaným prvkem, protože Jeho kenoze (vtělení a dobrovolná smrt na kříži) není dána pudem sebezáchovy, ani pudem k zachování druhu, ale pudem zcela novým a nečekaným, pudem lásky k jinakosti. Ve světle Kristovy oběti na kříži a její novozákonní interpretace nejenže války přestávají dávat smysl, ale jsou přímo neospravedlnitelné. Jejich motivy jsou v Kristu překonány a jako papírové konstrukty zcela blednou i pojmy, na něž se tato hra základních pudů odkazuje, totiž rodina, vlast a civilizace.

a. Křesťanská *rodina* je přeci především výrazem společenství Krista a církve. To Kristus je zdrojem manželství (1Kor 11,2) a Bůh tím, kdo ho spojuje (Mt 19,6). Jistě chápou člověka, který k obraně rodiny použije násilí. Chápu i člověka, který v odplatě za příkoří způsobené rodině vyhledává pomstu. I Bůh má s takovým jednáním soucit, protože to On vložil otcům a matkám do srdce lásku k dětem a jeden k druhému. V principu je ale takové jednání nelegitimní, protože nevydává svědectví o tom, o čem má křesťanská rodina svědčit.

b. Sloužit *vlasti* je dobré, pokud je to vlast, v níž jsou konkrétní lidé, protože vlast sama o sobě není nic než souhrn lidí, kterým mohu jako křesťan sloužit. Křesťan nemůže být podřízen čemukoli jinému, než Kristu, protože pak už není křesťan. Podobně „Ukrajina“ jako stát je z pohledu křesťana pouze zastřešením občanských služeb. Křesťan v ČR má podporovat Ukrajince jako lidi, které Bůh miluje, ne však Ukrajinu jako stát, který je konstruktem politické ideologie. (Totéž platí o Rusku, o ČR, o jakémkoli jiném státě.)

c. Služba západní *civilizaci* je podobně neopodstatnělá. Západní civilizace je přeci ta, které se dostalo té nejskvělejší materiální, intelektuální i duchovní péče. Vyrostla na klidném evropském kontinentu, jehož přírodní podmínky umožnily blahobyť. Ten vedl k rozvoji vzdělanosti a posléze vědy a techniky. Namísto zušlechtění světa ale západní civilizace přispěla ke zničení civilizace americké a africkou a asijskou se pokusila zotročit. Pokud by tedy koncept solidarity západních národů obnášel i kolektivní vinu, bylo by lepší se ho zříci jako dědictví, které obsahuje i nesplacitelný dluh. Tato úvaha je, přiznávám, velmi kusá. Jejím smyslem je pouze osvětlit, co lze dokázat i mnoha jinými způsoby, že pojem „západní civilizace“ je konstrukt, který velmi snadno podléhá zubu dekonstrukce a palbě kritiky různého druhu.

Tak či onak, propaganda, ideologie a vůbec celá metafyzika lidské civilizace má pouze omezený účel a užitek. Boží „propaganda“, mohu-li ji takto nazvat, lidskou metafyziku přesahuje a v některých případech, například v případě proukrajinské válečné propagandy, ji vylučuje.

3/ Válku na Ukrajině musíme demytologizovat

od různých populistických hesel a nepravd, které šíří různě informovaní křesťanští publicisté, aby podpořili svůj světonázor. Je zajisté správné o válce hovořit a nazvat válku válkou, agresi agresi a křivdu křivdou. Není ale správné překrucovat pravdu a přihlížet polivčičku svých sporných teorií. Zejména je potřeba varovat se dvou mýtů:

- a. Volodymir Zelenský je křesťan a zároveň mesiánský žid. Toto tvrzení může být částečně pravdivé, protože Zelenský pravděpodobně v Boha věří. Používá ale náboženství jako pouhý nástroj, jako kolečko v mašinérii válečné propagandy, nikoli jako měřítko svého politického jednání. Pokud nevyplnou na povrch nové skutečnosti, je nesporné, že prezident Zelenský prokázal mimořádnou odvalu a oddanost své funkci. Pokud však jde o jeho křesťanské vyznání, je-li jaké, to se do jeho jednání nepodepisuje. Nedovedu si představit, že by člověk, co přečetl alespoň evangelia, věří jim a věří Kristu, o němž se v nich píše, dokázal vydat rozkazy k co nejefektivnějšímu zabíjení nepřátelských vojáků. Pokud se má pojem „křesťanství“ vymanit ze stínu středověkých náboženských válek, musí se vrátit k novozákonnímu principu nenásilí, odpuštění, k lásce k nepříteli a k nastavování druhé tváře, a to i pokud by cenou bylo podetnutí ukrajinské územní celistvosti.
- b. Vladimir Putin je Góg, kníže Magógu dle Ezechiele 38. Zde narážíme na starou známou teorii, která ztotožňuje zemi Magóg s moderním Ruskem. Tato teorie má kořeny v 19. stol. a většinou, byť ne v každém případě, ji zastávali dispenzacionalisté navazující na Darbyho odkaz. Pro podrobnou analýzu a falsifikaci této teorie vizte knihu Armageddon Now od Dwighta Wilsona. Její nepravděpodobnost obnaží například tato řada otázek:
 - Jak dokázat, že Ezechiellovo proroctví není naplněno ve Zjevení 20 až po tisíciletém království? Toto je dle mého názoru zvlášť pro premilenialisty, kteří si zakládají na doslovném výkladu Zjevení 20, velmi tvrdý oříšek!
 - Pokud se proroctví nenaplnilo ani za doby Ezechiellových posluchačů, ani ve Zjevení 20, nemohlo se naplnit kdykoli v dlouhé historii? (John Brown uvádí stručný přehled historie výkladu. Gógem mohli být Skýtové, Lýdové, Otomani, apod.)
 - Pokud se v historii nenaplnilo, jak víme, že právě moderní Rusko má být oním Magógem? (J. Barton Payne, s. 367, cituje autory, které tuto teorii pokládají za neudržitelnou.)
 - Pokud to má být moderní Rusko, jak souvisí jeho válka na Ukrajině s ostatními eschatologickými událostmi, v nichž přeci Ukrajina ani dle dispenzacionálních teorií neměla mít žádnou roli? Nemělo snad Rusko zaútočit na Izrael?

Tyto otázky činí ze ztotožnění Góga s Putinem velmi nepravděpodobnou, svévolnou teorii a ukazují, jak ošidné může být pokoušet číst denní tisk s Bibli v ruce. Bible sama nám tyto věci vyjevit nechce. Naopak, Bible nám neschválá budoucnost představuje rozostřeně, abychom se spoléhali na Pána Boha, ne na svůj fištrón, který to chce vypočítat a mazácky vyložit. Je jistě příjemné zastávat divoké eschatologické teorie, zvlášť když jsou vám exkluzivně zjeveny. Duch zjevení, kterého známe my, však zvěstuje bláznivou zvěst kříže, ne bláznivé eschatologické teorie.

4/ Musíme zopakovat a v aplikaci důsledně vyžadovat klasickou evangelikální antropologii a hamartiologii

Každý člověk má hřích a narodil se v hříšném stavu. Není rozdílu mezi Židem, Řekem, Ukrajincem, Rusem nebo Čechem. Všichni zhřešili, a to noblesní evropský humanista stejně jako primitivní asijský hrdlořez, protože Bůh všechny uzavřel pod neposlušnost, aby se nade všemi slitoval.

Spasení z tohoto stavu spočívá v tom, že se spolehnu na Ježíšovu věrnost a na to, že Je Bůh určil za prostředek smíření a v této víře přijmu odpuštění svých hříchů a dílo Ducha svatého, který mě bude usvědčovat z nepravosti a nabádat ke službě. Jako člověk, který byl takto odsouzen za svůj hřích, ale vzat na milost v Kristově oběti, už nemám jiný základ pro morálku a

etiku než samotné evangelium. To Kristus je měřítkem všeho, co je dobré nebo zlé. Jak píše Bonhoeffer, „Všechno přemýšlení o dobru, kdy se to, co má být, staví proti tomu, co je, a naopak kdy se to, co je, staví proti tomu, co má být, je překonáno tam, kde se dobro stalo skutečností, v Ježíši Kristu“ (Bonhoeffer, Etika, 200, srov. 350).

Proto se i mé hodnocení války na Ukrajině musí zakládat ne na všeobecném názoru a dedukci z množství faktů, ale na tom, co vím o Kristu a jak Ho znám z Jeho Slova a z díla Ducha svatého ve mně a v církvi. Zde je prostor pro zapředení křesťanské etiky a nikde jinde.

5/ Musíme odpouštět

protože v Kristu jsem i já shledán hříšným a v Kristu i mně bylo odpuštěno. Radikální odpuštění, které je podmínkou života v Kristu, musí pronikat i do naší evangelizace a do naší veřejné teologie. Pokud i Václav Havel, kterého jsme nemilovali, správně rozeznal, že nad lží a nenávistí nezvítězí násilí, nýbrž pravda a láska, musíme být my, kdo se držíme neskonale krásnějšího příkladu, první kdo odpustí válečné zločiny, omilostní viníky a pomohou těm, kdo mačkali spoušť.

Evangelium je zpráva o tom, že Bůh ti odpustil hříchy, že tě vytahuje z toho zlého, v čem jsi byl/a a že se na Něj stačí spolehnout. Tuto zprávu není možné hlásat bez příkazu k odpuštění. Proto i křesťanská reflexe války musí být vždy namířena na odpuštění, musí to být její hlavní zbraň. Jakékoli prohlubování nenávisti vůči Putinovu režimu jde opačným směrem, protože prohlubuje v postižených osobách neodpuštění a drží je v hříchu – v té sžíravé spirále temné nenávisti, co stahuje člověka hloub.

Kdo by zde kroutil hlavou, že nelze odpustit tyranům, kteří znásilňují a vraždí, tomu je potřeba připomenout zástupy svatých, kteří právě takovéto Kristovské odpuštění sami zřetelně dosvědčili. Zmínit můžeme Corrie Ten Boom, Richarda Wurmbbrandta a mnoho dalších. Vedle nich můžeme zmiňovat případy těch, kdo sami páchali hrozné skutky ve službě nějakému zlu, ale Bůh se jich dotkl a změnil je, takže našli milost k pokání.

6/ Zlu se postavíme Boží propagandou

Jak se tedy protivit zlu? „To je jako máme nechat, ať to tam vydrancujou“? – říká případný skeptický tazatel. Novozákonní zbrání proti zlé vojenské síle je paradoxně biblická propaganda:

a. Ježíš naprosto jednoznačně odmítl jakékoli násilí. To je holý fakt, který je potřeba vytesat na všechny kazatelny – „Kdo se chápou meče, mečem zajdou.“ Ježíše vůbec nezajímalo, že v Galileji a Judsku jeho doby vládnu Římané a jejich kolaboranti, a propos ti Římané, kteří jen generaci před Ježíšem „genocidně“ zničili Židovský stát a krutě potlačovali židovské právo na národní sebeurčení a o kterých Ježíš prorokoval, že genocidně potlačí židovská povstání a zničí chrám, což se stalo o generaci později.

Ježíš tedy žije v historickém sendviči genocid na židovském obyvatelstvu, ví to a přitom svým učedníkům nezakazuje Římanům pomáhat a platit jim daně. Když ale Ježíš říká „co je císařovo, dejte císaři“, můžeme to číst i jako velmi jasný symbol protiřímské propagandy: Císař ať si svůj peníz strčí někam, vy se starejte o Boží věci. Analogicky by Ježíš dnes možná řekl: Dejte Rusům za plyn rubly, které jsou jejich a dejte Bohu celý svůj život.

Vskutku se jeví, že Ježíšova radikální výzva k nenásilí je nejzávažnějším textem pro současný svět. Vyložit ji opačně, aby neznamenal to, co ve svém jednoduchém významu znamená, by bylo velmi náročné i pro otrlé eisegety. Proto je, zdá se, ignorována, upozaděna.

„Slyšeli jste, že bylo řečeno: ‚Oko za oko a zub za zub.‘ Já však vám pravím, abyste neodporovali zlému člověku, ale když tě někdo udeří do tvé pravé tváře, nastav mu i druhou tvář. (Mt 5,38n)

„Slyšeli jste, že bylo řečeno: ‚Budeš milovat svého bližního‘ a nenávidět svého nepřítele. Já však vám pravím: Milujte své nepřátele, zehnejte těm, kdo vás proklínají, dobře číňte těm, kdo vás nenávidí, a modlete se za ty, kteří vás urážejí a pronásledují, abyste byli syny svého Otce, který je v nebesích; neboť on nechává své slunce vycházet nad zlými i dobrými a déšť posílá na spravedlivé i nespravedlivé. (Mt 5,43nn)

b. Když pak u Pavla čteme, že „nikdo neřekne Ježíš je Pán, než v Duchu svatém“, opět v tom slyšíme protistátní poselství, protože pokud je Kyrios (=Pán) Ježíš, pak není Kyrios císař. Jinak řečeno: Ježíš je Pán, císař ne. A jelikož je to „z Ducha svatého“, znamená to, že sám Duch se protíví Římské říši. Proč? Ne ani tak proto, že by byla málo mravná. Naopak by se dalo tvrdit i to, že Římané udržovali ve své říši na starověké poměry morálku relativně slušnou, podobně jako dnešní „osvětlený Západ“. Duch se té říši protíví proto, že vládne násilím bez Boha. Analogicky a ze stejných důvodů se Duch protíví putinovskému režimu, asijským režimům, západním režimům a všemu, co si uzurpuje Boží slávu.

c. Korunu tomu nasazuje Zjevení, které, pokud je čteme očima původního posluchače, je velmi sofistikovaným očerněním Říma a oslavou definitivního politického a vojenského vítězství Krista. Zjevení jakoby říkalo jakékoli světské moci: Máš armádu? Hezké. Ale Bůh má nádoby hněvu a Kristus jen co přijde, tak všem pistolníkům spadne čelist, protože On nepřijde s raketometem za milion dolarů, ale s „mečem svých úst“ (Zj 1,16), čili s mocí Božího Slova v plné parádě.

Novozákonní „propaganda“ tedy, jak jsem uvedl už ve 2. tezi, vylučuje ideologické konstrukty států, sfér vlivu, etiky, apod.

Závěr

A přesto se setkáváme s křesťany, kteří s válečnou propagandou problém nemají a válečné násilí schvalují jako spravedlivé. Jako křesťan to pokládám za promarněnou příležitost, za střelbu doprázdna. Je to vlastně takový paradox. Pokud Kierkegaard hovořil o teleologické suspenzaci etiky, kdy člověk ve vztahu k tomu, co je absolutní překoná to, co je etické (obecné), zde můžeme hovořit o etické suspenzaci teleologie – překonání toho, co je absolutním smyslem církve ve vztahu k tomu, co se nám aktuálně jeví jako dobré. Toho nás však Pán Bůh vyvaruj, abychom si stanovovali dobré a zlé bez Něj a abychom spíše než na Ježíšovo svědectví hleděli na svědectví jakési dobrotvorné propagandy.

Vyzývám proto k racionálnímu zvážení úlohy křesťana a církve dnes ve světle těchto tezí. Musíme se vymanit z života v denních zprávách, abychom žili v Kristově pravdě a ukázali těm, kdo budou povoláni ke spáse, cestu ven z mrákot nenávisti a násilí.

<https://selah.cz/uvahy/sest-tezi-k-valce-na-ukrajine/>